

КоновецьТетяна Іванівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Бондаренко Ю.А.**,
докт. пед. наук, професор

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Професійне становлення фахівця є одним із найважливіших пріоритетів нових соціально-економічних відносин сучасного суспільства. У статті здійснено аналіз сутності, специфіки й стану розробки проблеми теоретичної та практичної підготовки педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти у роботі з батьками дітей з особливими освітніми проблемами, сучасні підходи й особливості їх підготовки до професійної діяльності.

Ключові слова: професійний саморозвиток, підготовка майбутнього вчителя, умови інклюзивної освіти, функції професійної діяльності педагога в умовах інклюзивної освіти.

Konovets Tetyana Ivanivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)
Sumy State Pedagogical University
A. S. Makarenko University
Supervisor - **Bondarenko Y. A.** - Doctor ped. science,
professor

PROFESSIONAL FORMATION OF TEACHERS GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF INCLUSIVE EDUCATION

The specialist's profession formation is one of the most important priorities in the new social and economic modern society's relations. The article analyses the essence, specific and condition of development the problem of theoretical and practical training general secondary education's teachers in working with parents of children with special educational needs. Our attention is drawn to modern approaches and special features specialist's preparation for the professional activity.

Keywords: professional self-development, the future teacher's preparation, inclusive education's conditions, functions of teacher's professional activity in the inclusive education's conditions.

Актуальність теми. У сучасних умовах світової інтеграції активно формується нова філософія суспільства, у межах якої переосмислюються ціннісні орієнтири щодо дискримінаційних процесів у соціумі до людей з особливими потребами. Такі соціокультурні очікування суспільства

віддзеркалюються в розвитку системи освіти України, до якої кожному громадянину, незалежно від його соціального статусу, стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має забезпечуватися рівний і справедливий доступ. Тому «піонерами» щодо адаптації осіб з особливими освітніми потребами та їх батьків у системі освіти і взагалі, у суспільстві мають стати вчителі. Отже, актуальною є проблема підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. У зв'язку з ратифікацією Україною «Конвенції ООН про права дитини» (1989), «Всесвітньої декларації «Освіта для всіх»» (1990), «Саламанської Декларації» (1994), «Дакарської Декларації» (2000), інклюзивна освіта набула загального визнання і поширення. Інклюзія стала пріоритетною в освітній політиці держави задля рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання в закладах загальної середньої освіти.

Для успішної реалізації цієї ідеї необхідні якісно підготовлені педагогічні кадри загальноосвітньої школи, які б проводили роботу щодо інтеграції дітей з особливими потребами не тільки з дітьми, а й, насамперед, з їх батьками та батьками дітей нормотипового розвитку.

Професійна діяльність учителя в умовах інклюзивної освіти має охоплювати комплексне виконання завдань щодо втілення теоретичних та практичних ідей інклюзії у тісній співпраці з батьками дітей з ООП; забезпечувати зв'язки між соціальними, психологічними та корекційно педагогічними явищами.

У контексті заявленої проблеми варті уваги дослідження педагогічної взаємодії з батьками школярів (О. Буздуган). Для цього педагоги можуть використовувати естетотерапію (О. Федій), арт-терапевтичні (О. Сорока) та арт-педагогічні (О. Деркач) технології. Прогресивним кроком слід визнати теоретичні дослідження сутності та специфіки інклюзивної освіти і методологічних основ її впровадження в освітній процес закладів загальної середньої освіти (В. Бойко, Г. Бурова, О. Василенко, Г. Давиденко, М. Захарчук, С. Іноземцева, М. Малік, Н. Назарова, К. Островська, О. Рассказова, Т. Скорик та ін.). Позитивної оцінки заслуговують методичні напрацювання С. Акішиної, Л. Будяк, Л. Вавіної, І. Калініченко, Т. Скрипник, О. Чеботарьової та ін.) із питань модифікації навчального середовища в інклюзивних умовах закладів загальної

середньої освіти та організації роботи з батьками і фахівцями для вдосконалення практики навчання, виховання і корекції розвитку дітей із особливими освітніми потребами та без них. Однак в Україні існує проблема підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

На це вказують досі невирішені суперечності між:

– потребою закладів загальної середньої освіти в учителях, здатних якісно виконувати професійні функції щодо впровадження “педагогіки партнерства” в освітній процес;

– неготовністю сучасного суспільства, незважаючи на підвищену увагу щодо цієї проблеми, до емпатії.

Мета дослідження - проаналізувати наукову літературу та вивчити стан професійної діяльності вчителів щодо формування готовності до роботи з сім'єю дитини з особливими освітніми проблемами

Виклад основного матеріалу. Для визначення рівня сформованості необхідно проаналізувати сутність понять «підготовка» й «готовність» до роботи. Готовність майбутнього вчителя до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти – це складне, багатоаспектне, багаторівневе особистісне утворення, що забезпечує успішне виконання учителем розширеного спектру функцій з удосконалення змісту й організації різних форм інклюзивної освіти та активне використання специфічних методів і технологій ефективної співпраці з батьками учнів. Це утворення має вигляд у триєдиній формі: наявність у майбутнього педагога покликання до обраного фаху (місіонерський компонент), високий рівень його здатності виконувати функції професійної діяльності (компетентнісний компонент), володіння потужним ресурсом самоорганізації у процесі професійної підготовки та в реальній інклюзивно-освітній діяльності (саморегулятивний компонент).

Сім'ї, в яких виховуються діти з відхиленнями в розвитку живуть під вантажем багаточисельних проблем, не кожен батько чи мати виявляються здатними прийняти недугу дитини, адекватно реагувати на постійно виникаючі проблеми. Відомо, що ця психотравмуюча ситуація по-різному впливає на психіку батьків та ускладнює їхнє відношення до дитини. Декого з батьків трагічність ситуації надламує і це проявляється у соціалізації дітей та їх адаптації до життя.

Важливість праці з батьками підкреслюється і в українському законодавстві. Зокрема, Закон України «Про загальну середню освіту» засвідчує, що «батьки є учасниками навчально-виховного процесу» і мають право: вибирати навчальні заклади та форми навчання для неповнолітніх дітей; приймати рішення щодо участі в інноваційній діяльності загальноосвітнього навчального закладу; обирати і бути обраним до органів громадського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів; звертатися до відповідних органів управління освітою з питань навчання і виховання дітей; захищати законні інтереси дітей. Тому, при налагодженні «педагогіки партнерства» у роботі з батьками дітей з особливими потребами необхідно:

1. Навчити краще їх розуміти внутрішній стан дітей та стати компетентними захисниками їхніх прав та інтересів за допомогою фахівців[1].

2. Оцінити потреби та забезпечити надання освітніх, соціальних та інших послуг сім'ям дітей з особливими потребами.

3. Забезпечити інформаційною підтримкою для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав і інтересів дітей з особливими потребами.

4. Спонукаати до розвитку активної громадянської позиції, сприяти створенню батьківських організацій.

Працюючи з батьками, педагоги ставлять перед собою такі завдання:

– допомогти сформувати адекватні взаєностосунки між батьками, іншими членами сім'ї та дитиною з вадами психофізичного розвитку; допомогти дорослим створити комфортну для такої дитини сімейну атмосферу;

– розширити інформованість батьків про потенційні можливості дитини, її перспективи у різних аспектах життя;

– створити умови для активної участі батьків у вихованні та навчанні дитини;

– навчити батьків прийомам організації навчальної діяльності дитини;

– підвищити рівень психічного здоров'я самих батьків.

У своїй роботі з батьками дітей з ООП педагоги повинні пам'ятати про такі складові, як:

– партнерство з батьками – тобто сприймати батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у вихованні дитини, проведенні з нею корекційної роботи;

– комплексний підхід – варто пояснити батькам, що в інтересах дитини з ООП, під час організації корекційно-педагогічного процесу участь мають брати різні спеціалісти навчального закладу: вчитель-дефектолог, вчитель-логопед, практичний психолог, соціальний педагог, лікар. Саме комплексний підхід забезпечує подолання різних проблем, що виникають у сім'ях, і дає змогу надати дитині та її батькам різнобічну допомогу;

– єдність діагностики і корекції – коли спеціалісти навчального закладу мають продовжити обстеження дитини, розпочате в ІРЦ, визначити шляхи корекційної роботи з дитиною, скласти індивідуальну програму розвитку дитини із визначенням місця сім'ї у цьому процесі; спеціалісти мають вивчати родину в цілому, коригуючи ставлення до дитини;

– позитивна характеристика дитини – передусім слід концентрувати увагу батьків на позитивних, збережених якостях їхньої дитини, перспективних можливостях її розвитку, лише після цього говорити про труднощі. Це допомагає підтримати віру батьків у розвиток дитини, спонукає їх організувати навчальну діяльність, формувати адекватні стосунки з дитиною.

Висновок. Отже, педагогічне партнерство сім'ї та школи значною мірою залежить від відносин між учителем і батьками учня, оскільки контакт двох вихователів – батьків та педагогів – крок до взаєморозуміння, до набуття довіри, обміну духовними й емоційними цінностями, засвоєння педагогічного досвіду, знань, які вчитель і батьки передають один одному.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Ю. Мережева форма здобуття освіти як модель реалізації індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з порушеннями інтелектуального розвитку / Ю. Бондаренко, О. Воротинцева // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. Є. Антонова [та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020 – № 7(101). – С. 286-297. Волікова Т.В. Учитель і сім'я. - М.: Просвещение, 1980. - 111с.

2. Кириченко В., Ковганич Г. Соціальне партнерство школи і сім'ї: переосмислення проблем і перспектив. Довідник директора школи. 2015. № 5–6 травень-червень. С. 28–34.

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Rozdil 8. Spivpraca z batkamy. URL: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/rozd_8_Batki.pdf